Prireikus tvirtinti greta numatomos statybų zonos esančių pastatų, tvorų pamatus, prie jų buvo ištirti 8 šurfai, 47 m^2 dydžio plotas. Šiais žvalgomojo pobūdžio tyrimais siekta nustatyti ir kultūrinio sluoksnio vertę, būklę, datavimą įvairiose sklypo Didžioji g. 7 vietose. Nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis yra iki 3,8 m storio.

Didžioji St. 7

In preparing the building at Didžioji St. 7, which is beside Rotušės Square, Vilnius, for reconstruction, the archaeological investigation begun in 2014 was continued in 2015 in the palace of the former GDL Pacas magnate family and in its courtyard. During the investigation, it was determined that the cultural layer investigated inside the building had been severely disturbed during construction and reconstruction work (Fig. 1). The remains of the masonry stairwell of the Gothic house that had previously stood at the site were discovered in the palace and the foundation of the present-day palace was unearthed. A fragment of late 17th-century paving was also found in one of the palace's rooms (Fig. 2) and below it, the remains of at least several wooden water line routes (Fig. 3). The site of a late 17th-century water line route was also identified during the investigation in the building's courtyard. During this last investigation, three stone paving levels and a dilapidated masonry basement were discovered (Figs. 4–7). In investigating the cultural layer in the building's courtyard, a fairly large quantity of 14th (?)/15th–18th-century finds, some of which have no analogy in the archaeological material from Vilnius, was found. The investigation at this object will be continued.

Linas Girlevičius

Pamėnkalnio gatvė 14, 20, 22

2015 m. atlikti žvalgomieji tyrimai Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 25504) ir Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 33653), teritorijose, sklypuose Pamėnkalnio g. 14, 20, 22, Vilniuje. Šiuose sklypuose numatoma statyti naujus gyvenamosios paskirties pastatus, rengiami užstatymo koncepcijos projektiniai pasiūlymai. Tyrimais siekta patikslinti šioje Vilniaus miesto vietoje slūgsančio kultūrinio sluoksnio datavimą, storį, pobūdį, galbūt aptikti ankstesnio užstatymo liekanų, nustatyti, ar sklypuose esama archeologinių, urbanistinių struktūrų, jų liekanų ar kitokių archeologinių radinių, kurie galėtų turėti įtakos numatytiems statybos darbams.

Nuoseklūs istoriniai šios miesto dalies tyrimai nėra atlikti. Yra žinoma, kad 1441 m. Lietuvos valdovas Kazimieras Jogailaitis Vilniaus miestui dovanojo teritorijas nuo pilies iki Neries upės ir nuo kalvos dabartiniame Z. Sierakausko ir M. K. Čiurlionio rajone, tada vadintos Velniakalniu. Į minimą teritoriją tikriausiai pateko ir tiriamieji sklypai, buvę netoli kadaise svarbios komunikacijos arterijos. Šio kelio trasa dabartinėmis Jokūbo Jasinskio, Pamėnkalnio (dar iki II Pasaulinio karo vadintos Uosto gatve), Islandijos, Šv. Ignoto ir Stiklių gatvėmis jungė kelių sankirtą, kurių suformuotos trikampės aikštės P dalyje pastatyta Vilniaus rotušė, ir prie Neries upės buvusį uostą. Teritorija, kurioje yra tiriamieji sklypai, XVI a. I ketvirtyje miesto centrinę dalį apjuosus gynybine siena, liko užmiesčio, priemiesčio zonoje. Manytina, o tai patvirtina ir archeologinių tyrimų rezultatai, kad iki XVII a. vidurio dideli sostinės V priemiesčių plotai buvo apgyvendinti, čia vyko ir gamybinė

1 pav. Šurfe 1 pasiektas XVII a. datuojamas degėsingos žemės sluoksnis iš ŠV. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 1. Test pit 1 after reaching the 17th-century charcoally layer, as seen from the NW

veikla, laidoti žmonės. Kažkur tiriamųjų sklypų aplinkoje, kalvos papėdėje yra buvę rūmai, kurių liekanos pažymėtos apie 1737–1740 m. datuojamame vadinamajame Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane. XIX a. pabaigoje – XX a. I pusėje prie Pamėnkalnio gatvės pastatyti iki šiol išlikę daugiabučiai gyvenamieji namai su mūriniais ūkinės paskirties kiemo korpusais. Šlaite esančiuose sklypuose pastatyta nedidelių pastatų, dalis kurių išliko iki šiol.

Didesnės apimties tyrimus greta tirtos teritorijos esančiame sklype Pamėnkalnio g. 18 1999 m. atliko šio straipsnelio autorius (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 629). Ištirti 4 šurfai, 16 m^2 plotas. Kultūrinis sluoksnis sklype, kuriame ketinta statyti 5 aukštų gyvenamąjį namą, yra 0,6–2,1 m storio. Tik viename iš šurfų aptiktas XVII a. datuojamas archeologinis sluoksnis, kituose kultūrinis sluoksnis stipriai apardytas. Paveldosauginėje išvadoje buvo nurodyta tolesnių darbų metu atlikti žvalgymus, tačiau pastato statytojai apsiėjo be archeologinių tyrimų.

2015 m. vykusių tyrimų metu ištirti 5 šurfai, iš viso 25,5 m^2 plotas. Sklypuose, kuriuose atlikti žvalgomieji tyrimai, yra nedidelės terasos, žemėjančios P–Š, PR–ŠV kryptimis, Neries slėnio link. Tiriamos teritorijos PR pakraštyje tirto ***šurfo 1*** viršutinėje dalyje aptikta XX a. I puse datuoto pastato pamatų liekanų. Žemiau pamato lygio tirtas iki 50 cm storio, kaip manoma, erozijos suformuotas smėlingas sluoksnis, kuriame aptikta XVI–XVII a. datuojamų dirbinių fragmentų. 1,35–1,4 m gylyje šurfe atkastas tamsiai pilkos degėsingos žemės paviršius (1 pav.).

Šiame 20–25 cm storio sluoksnyje aptikta itin daug XVII a. I puse datuojamų buitinės keramikos fragmentų. Sluoksnis siejamas su gaisru. Jis galėjo susiformuoti priemiestį nusiaubus ugniai 1610 m. Vilniaus didžiojo gaisro metu ar 1655 m. jungtinės maskvėnų ir kazokų

kariuomenės invazijos į LDK sostinę metu. Žemiau gaisro sluoksnio kasti pilkos smėlingos žemės, sluoksneliais suplauto smėlio sluoksniai su negausiais XVI–XVII a. datuojamais archeologiniais keramikos radiniais. 2,25–2,4 m gylyje tirtas ankstyviausias kultūrinio sluoksnio horizontas – tamsiai pilka smėlinga žemė. Tai veikiausiai buvęs augalinis sluoksnis – archeologinių radinių jame nerasta. ***Šurfe 2***, kuris tirtas sklypo Pamėnkalnio g. 20 P dalyje, aukštesnėje terasoje, įžemis pasiektas jau 50–80 cm gylyje. Kultūriniame sluoksnyje, kuris apardytas vėlyvų perkasimų, aptikta nedaug XVI–XIX a. datuojamų radinių. ***Šurfas 3*** tirtas į Š nuo šurfo 2, žemesnėje sklypo Pamėnkalnio g. 20 terasoje.

Po daržo žemės sluoksniu šurfe tirtas 0,85–1,35 m storio pilkos žemės su griuvenomis sluoksnis, kuriame aptikta XVI–XVII a. buitinės keramikos ir koklių fragmentų. Šurfo V kampe šio sluoksnio apatinėje dalyje aptikta XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuojamos plokštinių koklių krosnies sąvarta. Šurfo Š kampe fiksuotas kažkokio moliu rišto mūro fragmentas. Žemiau pilkos žemės sluoksnio pasiektas PR–ŠV kryptimis žemėjančio su smėliu maišyto priemolio, molio sluoksnio paviršius. Pasiekus šio sluoksnio paviršių, nutarta šurfą praplėsti, padaryti išpjovą geresniam mūro konstrukcijos pažinimui. Plytgalių, riedulių, rištų moliu, mūro viršus atkastas 0,65–1,2 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Manoma, kad tai keramikos degimo krosnies liekanos (2 pav.).

Tiriant su krosnies eksploatavimu susijusį su smėliu maišyto priemolio, molio sluoksnį, aptikta XVI–XVII a. datuojamų archeologinių radinių – daugiausia buitinės keramikos fragmentų. Nustatyta, kad šis sluoksnis yra 20–70 cm storio, jo apatinėje dalyje fiksuotas iki 4 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnelis, kuriame aptikta XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuojamų radinių. Po tamsiai pilkos žemės sluoksneliu didžiojoje šurfo dalyje 1,7–1,9 m gylyje atkastas smėlio įžemis. Jame išryškėjo medinių gaminių ar konstrukcijų žymės. Šurfo Š kampe, prie spėjamos krosnies liekanų išryškėjo į įžemį įgilintas jos statybos laiko perkasimas. Atsižvelgiant į šiuos duomenis, galima manyti, kad po žeme dar yra įgilinta nemaža šio keraminių gaminių gamybai skirto statinio dalis. Detalesnius spėjamos krosnies paramet-

2 pav. Praplėtus šurfą 3 atkastos spėjamos keramikos dirbinių degimo krosnies liekanos.
L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 2. The remains of the conjectured pottery kiln unearthed after expanding test pit 3

rus bus galima nustatyti tolesnių tyrimų metu. ***Šurfas 4*** tirtas į V nuo šurfo 3, aukštesniojoje sklypo terasoje. Žemiau juodos daržo žemės sluoksnio tirtas iki 50 cm storio pilkos žemės, maišytos su moliu, sluoksnis, kuriame aptikta nedaug XVI–XIX a. buitinės keramikos ir koklių fragmentų. Šis sluoksnis yra apardytas didžiąją šurfo tūrio dalį užimančio perkasimo, užpildyto rusvu maišytu moliu su gyvūnų kaulais. 0,2–1,1 m gylyje šurfe pasiektas įžemis. ***Šurfas 5*** tirtas prie pastato Pamėnkalnio g. 20 R kampo, žemesnėje sklypo terasoje. Viršutinėje šurfo dalyje kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su XX a. I puse – viduriu (II Pasaulinio karo laikotarpiu) datuojamais radiniais. Tikslus šio perkasimo įgilinimas nenustatytas, vidurinėje šurfo dalyje jis įgilintas bent iki 1–1,2 m, o PR kampe – daugiau nei 2 m. Žemiau šio perkasimo užpildo tirtas iki 80 cm storio tamsiai pilkos žemės su griuvenų priemaiša sluoksnis, kuriame surasta XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuojamų archeologinių radinių. Šurfo Š dalyje 1,6–1,8 m gylyje atkasta netvarkinga molio juosta. Manoma, kad tai keramikos gamybai naudotos molio žaliavos liekanos. Šis sluoksnis paliktas nenukastas. Šurfo vidurinėje ir P dalyse, kur ankstyvi sluoksniai nesuardyti vėlyvo perkasimo, žemiau tamsiai pilkos žemės sluoksnio 1,5–1,9 m gylyje tirti su spėjama keramikos dirbinių gamyba siejami molio, pilkos žemės su griuvenomis ir degėsiais sluoksniai. Juose aptikta santykinai nedaug XVI–XVII a. datuojamų archeologinių radinių – buitinės keramikos ir koklių fragmentų. Po šiais tirtas 20–70 cm storio Pamėnkalnio gatvės link storėjantis virš smėlio įžemio susiformavęs šviesiai pilkos smėlingos žemės sluoksnis. Žemiau jo 1,8–2,5 m gylyje pasiektas įžemis. Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad sklypo Pamėnkalnio g. 20 PV dalyje, kur tirti šurfai 2 ir 4, pakaktų žvalgymų žemės kasimo darbų metu. Žvalgymų metu šioje zonoje aptikus archeologijos vertybių, tektų keisti tyrimų pobūdį – atlikti detaliuosius tyrimus. Archeologinių tyrimų zonoje, kur ištirti šurfai 1, 3, 5, iki pradedant su statybos darbais susijusius didesnės apimties žemės kasimo darbus, būtina atlikti detaliuosius tyrimus – tirtuose šurfuose aptikta santykinai daug archeologinių radinių, esama mūrinių statinių liekanų.

Pamėnkalnio St. 14, 20, and 22

New construction is foreseen on the plots at Pamėnkalnio St. 14, 20, and 22 in the territory of the former W suburb that was to the SW of the Vilnius City defensive wall, which encircled the central part of present-day Vilnius Old Town in the first quarter of the 16th century. An evaluation was conducted prior to starting the construction work on these plots which have a fairly steep slope. Five test pits were excavated and a valuable 16th–17th-century cultural was discovered in three in them. A layer with a large quantity of finds from a 17th-century fire was discovered in one of the test pits under a layer formed through erosion (Fig. 1). The remains of a kiln set into a layer untouched by human activity (natural soil) was discovered in other test pit (Fig. 2). It is thought that a pottery kiln dating to the late 16th–first half of the 17th century existed at this site. In the third test pit that yielded results, conjectured raw clay materials used for pottery production were discovered in the lower horizon of the cultural layer. A more consistent investigation of this former part of the W suburb of Vilnius is foreseen in the immediate future, prior to the start of the construction work.